

M.A. התכנית לתואר

בלימודי גליל

שנה"ל תש"ף

ראש התכנית: פרופ' גונן שרון

חברי הסגל האקדמי:

פרופ' מן המניין: פרופ' ניר בקר

פרופ' חבר: פרופ' אמיר גולדשטיין, פרופ' ציונה גרוסמרק, פרופ' מוסטפא עבאסי, פרופ' גונן שרון

מרצה בכיר: ד"ר זאב גרינברג

מרצה: ד"ר גד שפר

מורה מן החוץ: דר"ר מיכאל אזבנד, פרופ' חיים גורן, ד"ר מיה דואני, ד"ר יונה עזרא, ד"ר דרור קפוטה, ד"ר דידי קפלן.

מטרת לימודים

ייחודו של הגליל בא לידי ביטוי בבחינות רבות, מבחינה היסטורית-יישובית, בתולדותיו המיוחדות ובאוכלוסייתו המשתנה במהלך הדורות. אוכלוסייה זו הצטיינה ומצטיינת גם בהווה בגיוונה מחד ובשילוב בין חלקיה מאידך, ב"ריבוי תרבותיות" במלוא מובנו של המונח. בשני העשורים האחרונים התקיימו שני תהליכים אשר הביאו לעליית ערכו של האזור בגיאוגרפיה. הראשון, התפתחות הגישה הסביבתית-אקולוגית המגדירה את האזור כמרחב טבעי בעל משאבים ובו גיוון מינים, העובר תהליכי שינוי מואצים שקשורים בניצול משאבים לא מושכל שמקורם בפעילות כלכלית של האדם. התהליך השני מקורו בתהליכים חברתיים שהתפתחו באזורים פריפריים, המרוחקים ממרכזי כלכלה וקבלת החלטות. אלו תהליכים חברתיים ופוליטיים של פעילות של קבוצות מיעוט בדגש של הבלטת הייחוד התרבותי והמעמדי.

לימודי התואר השני נלמדים בשני מסלולים- מסלול נלמד (ללא תזה) ומסלול מחקרי (הכולל כתיבת תזה). המסלול הנלמד ב"לימודי גליל" מיועד להרחבת והעמקת הידע וההבנה של התלמיד. הלימודים הרגיונליים, שמעצם טבעם הם רב-תחומיים, מטרתם להביא את התלמיד להבנה והכרה מעמיקות של האזור, הגליל במובנו הרחב ביותר והאזורים הגובלים בו, בתחומים שונים ובחיבורים ושילובים ביניהם. על אלו נמנה את ההיסטוריה (הפוליטית, החברתית והתרבותית), הגיאוגרפיה, הגיאוגרפיה-ההיסטורית, הפילוסופיה והאמנות מתחום מדעי הרוח, עולם הצומח והחי ובעיקר איכות הסביבה מתחום מדעי הטבע, הסוציולוגיה והאנתרופולוגיה מתחום מדעי החברה. המסלול המחקרי מיועד לסטודנטים המעוניינים לעסוק בחקר הגליל ולהתקדם ללימודי התואר השלישי. לצד המטרות שנמנו לעיל המשותפות לשני המסלולים יידרש הסטודנט במסלול המחקרי לכתיבת עבודת מחקר.

תכנית הלימודים

הלימודים בחוג נלמדים בשני מסלולים: מסלול נלמד (ללא תזה) ומסלול מחקרי (הכולל כתיבת תזה), והם כוללים קורסי חובה המשותפים לכלל תלמידי התואר השני, וקורסים נפרדים בהתאם למסלול, ובהם קורסי בחירה. על התלמיד להשלים את קורסי החובה הכלליים, ולבנות את תכנית הלימודים בהתאם לדרישות המסלול. הוא יעשה זאת בתאום עם מזכירות התכנית.

פירוט נקודות זכות לפי מסלולים:

<u>מסלול נלמד</u>	<u>מסלול מחקרי</u>	<u>מסלול משלים למחקרי לבוגרי MA</u>	
6 נ"ז	2 נ"ז		קורסי חובה
4 נ"ז	4 נ"ז		סמינר מחלקתי
		2 נ"ז	סמינר מחלקתי לתלמידי מחקר
4 נ"ז	4 נ"ז		מחנה מחקר ("קמפוס לימודי") לתלמידי שנה ב'
6 נ"ז	6 נ"ז		סמינריון
4 נ"ז			פרוסמינר
	2 נ"ז	2 נ"ז	כתיבה אקדמית לתלמידי מחקר
24 נ"ז	18 נ"ז	4 נ"ז	סה"כ קורסי חובה
16 נ"ז	8 נ"ז		קורסי בחירה
40 נ"ז	26 נ"ז	4 נ"ז	סה"כ נ"ז לתואר
	תזה ללא נ"ז	תזה ללא נ"ז	בחינה מסכמת לסיום התואר/ תזה ללא נ"ז

בהתאם לתנאי הסיום בתכנית ולדרישות לקבלת זכאות לתואר, יהיה על התלמיד במסלול הנלמד לצבור לימודים בהיקף שלא יפחת מ-40 נ"ז, על-פי הפרוט המופיע בטבלה לעיל. ובנוסף השתתפות בסיוורים ובחפירות ארכיאולוגיות כחלק מדרישות הקורסים הספציפיים. יודגש כי תלמיד לא יוכל לסיים את התואר מבלי שהוכיח השתתפות בלפחות שלושה ימי סיום לכל שנת לימודים, וזאת מלבד מחנה המחקר בשנה השנייה ללימודיו. הסיוורים יתקיימו כימי סיום מרוכזים, במועדי חופשות בתי הספר (תאריכי הסיוורים יוצגו לסטודנטים בתחילת שנת הלימודים). השתתפות בסיוורים מחייבת תשלום נוסף בהתאם למצוין בתקנון שכ"ל.

תכנית הלימודים (קורסי החובה והבחירה), תתקיים על בסיס יום לימודים בשבוע (יום ב' כולו) ותתפרס על פני ארבעה סמסטרים (שנתיים אקדמיות). בחלק מהסמסטרים יוצעו גם קורסי בחירה בימי א' אחר הצהריים. באישור ראש התכנית, ניתן יהיה לפרוס את הלימודים על פני שלוש ולכל היותר על פני ארבע שנים. על התלמיד במסלול המחקרי יהיה לצבור לימודים בהיקף שלא יפחת מ-26 נ"ז על פי הפרוט בטבלה שלעיל. בנוסף יהיה עליו ליטול חלק בסיוורים ובחפירות ארכיאולוגיות כחלק מדרישת הקורסים הספציפיים. יודגש כי תלמיד לא יוכל לסיים את התואר מבלי שהוכיח השתתפות בלפחות שלושה ימי סיום לכל שנת לימודים, וזאת מלבד מחנה המחקר בשנה השנייה ללימודיו. הסיוורים יתקיימו כימי סיום מרוכזים, במועדי חופשות בתי הספר (תאריכי הסיוורים יוצגו לסטודנטים בתחילת שנת הלימודים). השתתפות בסיוורים מחייבת תשלום נוסף בהתאם למצוין בתקנון שכ"ל.

תלמיד בעל תואר שני נלמד שסיים את לימודיו בתכנית ללימודי גליל, ונרשם למסלול השלמה לתזה יחוייב ב-4 נ"ז. תלמיד בעל תואר שני נלמד שסיים את לימודיו בחוג שונה או במוסד אקדמי אחר, ונרשם למסלול השלמה לתזה, הקורסים בהם יחוייב יקבעו ע"י ועדת הקבלה וועדת המעקב החוגית, לאחר בחינת לימודיו הקודמים, עד להיקף של 10 נ"ז.

מחנה המחקר (קמפוס לימודי)

על הסטודנט חובת השתתפות במחנה מחקר ("קמפוס לימודי") שנתי בשנה ב' ללימודים, שימשך על פני שלושה ימים ארוכים (מבוקר עד ערב) ויעניק 4 נ"ז, אשר בעקבותיו יכתוב התלמיד עבודת מחקר בהיקף של סמינריון.

תנאי הקבלה לתכנית

הקבלה לתכנית מותנית בעמידה בתנאי הקבלה של המכללה, ברמה הנדרשת על ידי החוג קיים הבדל בתנאי הקבלה בין שני המסלולים.

אנגלית כשפה זרה

מועמדים לתכניות לתואר שני נדרשים להציג רמת פטור באנגלית. פטור מחובת לימודי אנגלית יינתן בכפוף להצגת גיליון ציונים וזכאות לתואר ראשון ממוסד אקדמי שלימודי האנגלית בו מוכרים ע"י המכללה האקדמית תל-חי.

בתכנית מוסמך בלימודי גליל, ועדת הקבלה תהיה רשאית לקבל מועמד ללא רמת פטור באנגלית ובתנאי שיגיע לרמת פטור במועד שיידרש ע"י ועדת הקבלה, ולא יאוחר מתחילת שנה ב' ללימודיו. הקבלה תהייה על תנאי ואי עמידה בו תגרור הפסקת לימודים.

תכנית השלמות

ועדת קבלה רשאית לחייב סטודנט אשר אינו עומד בדרישות הקבלה או שחסר לו רקע הדרוש ללימודים בתכנית או שהוא בעל תואר B.Ed. בלימודי השלמה בהיקף של עד 12 ש"ס.

הוועדה זכאית להחליט אם היא דורשת מהמועמד שנת השלמה לפני תחילת לימודיו לתואר השני, או אם היא מאשרת לו להתקבל, ולעשות את לימודי ההשלמה במקביל ללימודי התואר השני.

תנאי מעבר משנה לשנה

התנאים והדרישות המפורטים להלן מהווים תוספת והשלמה לתנאים כפי שמפורטים בשנתון המכללה.
מעבר משנה א' לשנה ב' - השגת ציון ממוצע שנתי של 70 ומעלה וציון של לפחות 65 ומעלה בכל קורס.
ציון עובר בקורסי הסמינר הינו 70 ומעלה.

תנאי מעבר משנה לשנה למסלול מחקרי:

השגת ציון ממוצע שנתי של 80 ומעלה וציון של לפחות 70 בכל אחד מן הקורסים.
סטודנט שלא יעמוד בתנאים אלה ועומד בתנאי המעבר משנה א ל-ב של המסלול הנלמד יוכל להמשיך את לימודיו במסלול הנלמד.
במקרים חריגים יוכל ראש התכנית, על סמך המלצה של ועדת המעקב החוגית לאשר לסטודנט שהחל את לימודיו במסלול הנלמד לעבור למסלול המחקרי על סמך הישגיו בשנה א ללימודיו.

חזרה על קורס חובה

סטודנט שנכשל פעמיים בקורס חובה חוגי יופסקו לימודיו בתכנית.
בהתקיים נסיבות מיוחדות, וזאת על פי החלטת ראש התכנית או ועדת ההוראה החוגית, יהיה התלמיד רשאי להירשם שוב לקורס האמור ולהמשיך את לימודי בתנאים שתיקבע התכנית.

סיום הלימודים במסלול נלמד

לשם קבלת תואר מוסמך במסלול הנלמד ב"לימודי הגליל", יהיה על הסטודנט להשלים 40 נ"ז, כולל שתי עבודות סמינריוניות (אחת בסמינריון ואחת במחנה המחקר) ובחינת גמר אינטגרטיבית מסכמת, ציון עובר בקורסי הסמינר הינו 70 ומעלה.
קבלת התואר מותנית בהשגת ציון ממוצע סופי של 70 ומעלה.

ציון סיום התואר במסלול הנלמד יורכב מ:

80% - ממוצע ציוני כלל הקורסים

20% - ציון הבחינה המסכמת

סיום הלימודים במסלול מחקרי

לשם קבלת תואר מוסמך במסלול המחקרי ב"לימודי הגליל", יהיה על הסטודנט להשלים 26 נ"ז, כולל שתי עבודות סמינריוניות (אחת בסמינריון ואחת במחנה המחקר) ולכתוב עבודת תזה.
עמידה בכל המטלות בציון משוקלל של 80 והגשת עבודת התיזה

ציון סיום התואר במסלול המחקרי יורכב מ:

60% ממוצע ציוני הקורסים.

40% ציון התיזה.

סטודנט אשר לא השלים את תכנית ההשלמות אשר נקבעה עבורו במלואה, לא יהיה זכאי לסיום התואר.

בחינה מסכמת

הבחינה האישית המסכמת, שתורכב לכל תלמיד בנפרד ע"פ מסלול התמחותו. ציון עובר בבחינת הגמר הינו 70. ניתן לגשת לבחינת הסיום רק בסיום כל החובות לתואר.

תזה

התזה היא עבודת מחקר שאושרה על ידי ועדת המעקב החוגית. נכתבה בהנחיית איש סגל בכיר על פי כללי הכתיבה האקדמית ותחום המחקר.

פריסת לימודים

משך הלימודים לתואר שני עד לסיום חובות השמיעה הוא שנתיים. סטודנט הפורס את לימודיו מעבר לשנתיים ולא סיים את חובות השמיעה יחויב בתשלום שכ"ל בכפוף לתקנון שכ"ל. התכנית מאפשרת לסטודנטים לבנות לעצמם מערכת שתתאים ליכולתם, התכנית אינה מחייבת תלמידים לקחת קורס זה או אחר בסמסטר א' או ב', בשנה א' או ב'. כל מערכת לימודים אישית כפופה לאישורו של ראש החוג. לרשות הסטודנט במסלול המחקרי תעמוד שנה נוספת להשלמת התיזה באישורה של ועדת המעקב החוגית.

תכנית הלימודים*

קורסי חובה שנה א' – מסלול נלמד

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ס הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובה שנה א	ד"ר גד שפר	2	2	מפות ומיפוי
חובה שנה א'	ד"ר יונה עזרא	2	2	גיאוגרפיה רגיונלית – של הגליל
חובה שנה א'	פרופ' חיים גורן	2	2	מקורות לחקר הגליל
חובה שנה א' – קורס שנתי	פרופ' גונן שרון	4	4	פרוסמינריון- הגליל לפני הגליליים- סוגיות בחקר העת העתיקה בגליל
חובה- קורס שנתי	פרופ' גונן שרון	2	2	סמינר מחלקתי
		12	12	סה"כ חובה שנה א' מסלול נלמד

קורסי חובה שנה ב' - מסלול נלמד

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ש הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובה- קורס שנתי	פרופ' גונן שרון	2	2	סמינר מחלקתי
חובה	פרופ' גונן שרון פרופ' מוסטפא עבאסי	4	2	קמפוס לימודי בלימודי גליל
חובה בשנה ב'	לפי בחירה	6	6	סמינר
		12	10	סה"כ חובה שנה ב' מסלול נלמד

קורסי חובה שנה א' - מסלול מחקרי:

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ש הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובה שנה א'	פרופ' חיים גורן	2	2	מקורות לחקר הגליל
חובה שנה א' - קורס שנתי	פרופ' גונן שרון	2	2	כתיבה מדעית לתלמידי מחקר
חובה- קורס שנתי	פרופ' גונן שרון	2	2	סמינר מחלקתי
חובה בשנה א'	לפי בחירה	6	6	סמינר
		12	12	סה"כ חובה שנה א' מסלול מחקרי

קורסי חובה שנה ב' - מסלול מחקרי

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ש הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובה- קורס שנתי	פרופ' גונן שרון	2	2	סמינר מחלקתי
חובה	פרופ' גונן שרון פרופ' מוסטפא עבאסי	4	2	קמפוס לימודי בלימודי גליל
		6	4	סה"כ חובה שנה ב' מסלול מחקרי

קורסי בחירה וסמינרים:

הערה	מרצה	נ"ז	ש"ס הרצאה ותרגול	שם הקורס
חובת בחירה**	פרופ' ציונה גרוסמרק	6	6	סמינר בסוגיות בחיי יום בליל היהודי לאור המקורות התלמודיים
	פרופ' אמיר גולדשטיין	6	6	סמינר מחלסה לקרית שמונה: מבט רחב על היסטוריה מקומית
קורס בחירה	ד"ר מיה דואני	2	2	היבטים תרבותיים ביחסי אדם סביבה בגליל
קורס בחירה	ד"ר מיה דואני	2	2	קונפליקטים סביבתיים בעמק החולה
קורס בחירה	פרופ' ציונה גרוסמרק	2	2	בעולמם של חכמי הגליל
קורס בחירה	ד"ר יונה עזרא	2	2	ניהול משאבי טבע וסביבה בגליל
קורס בחירה	ד"ר מיכאל אזבנד	2	2	דתות בגליל בתקופות הרומית והביזנטית: מקדשים, בתי כנסת וכנסיות
קורס בחירה שנתי	ד"ר גד שפר	4	4	ישומי GIS בלימודים רגיונאליים של הגליל
קורס בחירה	פרופ' חיים גורן	2	2	אירופה ואירופאים בגליל במאה ה 19
קורס בחירה	ד"ר דרור קפוטה	2	2	סוגיות אקולוגיות בגליל
קורס בחירה	פרופ' מוסטפא עבאסי	4	4	הגליל בתקופת המנדט- דפוסי חברה, מנהל וכלכלה

* החוג רשאי לשנות את התכנית בכל עת, על הסטודנט לעקוב אחר השינויים בשנתון.
 ** יש לבחור סמינר אחד בתואר מתוך הרשימה המוצעת בהתאם לתכנית הלימודים של המסלול.

פירוט הקורסים

פרופ' חיים גורן

אירופה ואירופאים בגליל במאה ה 19

3000047, 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס מבקש להציג את חלקם של האירופים, את מידת מעורבותם ואת פעילותם, בארץ בכלל ובגליל בפרט, כפי שבאו לביטוי בתחומים שונים (דת, חברה, כלכלה, התיישבות, בנייה, חדירת טכנולוגיה ועוד) מראשית המאה התשע עשרה ועד לפרוץ מלחמת העולם הראשונה. הקורס יוקדש לסקירה מקיפה של מעורבות זו, על רקעה וגורמיה, מהלכה ומאפייניה, הגורמים שנטלו בה חלק וביטוייה בשטח. המטרה היא ללמוד להעריך את חלקה של אותה מעורבות של המעצמות בתהליכי השינוי – ההיפתחות וההתפתחות – שידעה הארץ בתקופה הנ"ל. הקורס ידגיש את הפעילות האירופית בגליל ובסביבותיו, תוך בחינת שרידיה ומשאריה, כאשר בכל פעם יבחרו מספר 'מקרי חקר' שונים.

פרופ' ציונה גרוסמרק

בעולמם של חכמי הגליל

3000039, 2 שש"ס, 2 נ"ז

בקורס זה תיבחן הסביבה התרבותית שבתוכה וכחלק ממנה חיו ופעלו חכמי הגליל בתקופת המשנה והתלמוד. במסגרת הקורס נערוך היכרות עם התרבויות השכנות לגליל היהודי – העולם הפגאני, שומרונים נצרות בחיתוליה, והדרך בה תרבויות אלו משתקפות בספרות חז"ל. פרקים נרחבים יוקדשו למפגש בין החכמים הגליליים לבין השלטון הרומי בארץ. תלמידי הקורס יבחרו נושא ויגישו עבודה קצרה.

ד"ר יונה עזרא

גיאוגרפיה רגיונלית- של הגליל

3000106, 2 שש"ס, 2 נ"ז

קורס זה יתמקד בגיאוגרפיה היישובית של הגליל. הגליל נחשב ולא בכדי, לערש ההתיישבות היהודית בארץ ישראל מאז תחילת ההתיישבות היהודית החדשה ועד ימנו. במהלך הקורס נסקור את ההתיישבות בגליל החל מסוף המאה התשע עשרה ועד היום. הקורס יבחן את המושגים 'מיקום' ו'מרחב' והשפעתם על מיקום היישובים בגליל. הקורס ייתן סקירה מעמיקה של ההתיישבות בגליל לאורך התקופות השונות תוך הבנת המניעים להקמת היישובים, מאפייניהם התכנוניים, הכלכליים והחברתיים של היישובים והתפתחותם לאורך השנים. הקורס יחבר בין התנאים הפיזיים של המרחב, הצרכים האידיאיים והאחרים וביטויים בחבלי ההתיישבות השונים בגליל.

ד"ר מיכאל אזבנד

דתות בגליל בתקופות הרומית והביזנטית: מקדשים, בתי כנסת וכנסיות

3000200, 2 שש"ס, 2 נ"ז

בעת העתיקה חיו בגליל קבוצות ודתות שונות. ניתן ללמוד על הקבוצות השונות והיחסים ביניהם דרך מבני הדת השונים. נלמד על המקדשים המפוארים של האוכלוסייה הפגאנית בתקופה הרומית. נבחן את הסוגים השונים של בתי כנסת שהתגלו בגליל העליון בגליל התחתון ובאזור הכנרת. נלמד גם על הכנסיות ומנזרים של הנוצרים המקומיים וגם של עולי רגל בתקופה הביזנטית.

פרופ' מוסטפא עבאסי

הגליל בתקופת המנדט- זפוסי חברה, מנהל וכלכלה

33000052, 4 שש"ס, 4 נ"ז

הקורס ידון באזור הגליל, בימי המנדט הבריטי בארץ ישראל בין השנים 1918-1948. הדיון יתמקד בהיבטים החברתיים, הפוליטיים והמנהליים. הקורס ידון במערכת היחסים המיוחדת בין שלשת הצדדים הבריטים, הפלסטינים והציונים. הקורס יעסוק במאורעות ובהתפתחויות שהתרחשו בגליל בתקופה מכרעת זו, עד לפרוץ מלחמת העצמאות. בנוסף הקורס ידון

במערכת המורכבת של התנהלות שלטון קולוניאלי, מול שתי אוכלוסיות שונות, ובעלות שאיפות לאומיות מנוגדות. חקר המקרה של הגליל בימי המנדט, אמור להעניק לסטודנטים רקע מעמיק ביותר על החברה הגלילית וייחודה באותם שנים מעצבות בתולדות הארץ.

פרופ' גונן שרון

הגליל לפני הגליליים - סוגיות בחקר העת העתיקה בגליל - פרוסמינריון

33000132 4 שש"ס, 4 נ"ז

קורס הכנה לכתובת עבודה מחקרית (סמינריון) בלימודי תואר שני. הקורס יקנה כלים לאיסוף מידע מחקרי ואקדמי ממקורות ראשוניים ואקדמיים, כלי חיפוש ומתודות חיפוש, הערכת איכות המידע שנאסף וארגונו, כללי כתיבה אקדמית ומתודות המחקר. נושאי המחקר יהיו מתחום חקר הפרהיסטוריה של הגליל החל מראשית הופעת האדם במרחב וכלה בהמצאת הכתב והופעת הערים הראשונות בתקופת הברונזה (כחמשת אלפי שנים לפני זמננו). נדון בפרהיסטוריה של הגליל מכל היבטיה – האתרים, הכלים והטכנולוגיה, הופעת הפולחן והקבורה, אורחות החיים של קדמוני הגליל, המעבר מציידים לקטים ליושבי קבע וחקלאים, החי הצומח והסביבה בעבר, חוקרים ומגלים מרכזיים, מתודות ושיטות בחקר העבר והרלוונטיות של הממצאים לחיינו בהווה. נדגים את מתודות המחקר ההיסטורי ואת כללי הכתיבה האקדמית בנושאים מתחום הפרהיסטוריה

ד"ר מיה דואני

היבטים תרבותיים ביחסי אדם סביבה בגליל

3000029 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס יתמקד בהיבטים שונים של העשייה התרבותית בגליל: מוזיאונים, טקסים, חגים, תרבות גוף, תרבות פנאי, ארכיטקטורה ועוד מתוך הפרספקטיבה של יחסי אדם – סביבה בגליל. מטרת הקורס היא להאיר את הדרכים הרבות שבהן אנו יכולים ללמוד על היחס של תרבויות שונות המתקיימות בגליל לסביבתן, דרך ביטויים תרבותיים של חיי יום יום כגון צורת הבית והשטח הצמוד לו וביטויים תרבותיים של טקסים מיוחדים במהלך השנה כגון חגי טבע. הקורס יתייחס בעיקר להיבטים תרבותיים של האוכלוסייה היהודית בגליל בתקופה המודרנית, אך תוך כדי השוואה ולימוד על תרבויות אחרות בגליל.

ד"ר גד שפר

יישומי GIS בלימודים רגיונאליים של הגליל

3000040 4 שש"ס, 4 נ"ז

קורס זה נועד להקנות לסטודנטים הכרה ויכולת שימוש עצמאית במערכות מידע גיאוגרפיות (GIS) בתוכנת ArcGIS, תוך התמקדות בלימודים רגיונאליים של הגליל. כל השיעורים הינם שיעורי תרגול מעשיים. בתחילת חלק מהשיעורים יינתן רקע תיאורטי. הקורס בנוי בשלבים, כך שבסופו של הקורס לסטודנטים יהיה את היכולת לעשות שימוש עצמאי במערכת ה-ArcGIS ובניתוחים מרחביים. הקורס יתמקד בנושאים הבאים: איסוף מידע מרחב, עיגון של מפות/תצלומי אוויר, דיגיטציה, ניהול וניתוח נתונים, שאילתות מרחביות, ויצירת מפות מוגמרות. במהלך הקורס נעסוק ביישום החומר הנלמד בהקשר של המרחב הגיאוגרפי בגליל בנושאים שונים בהם: התפתחות היסטורית, פיתוח בר-קיימא, טבע, ביטחון, תעסוקה, כלכלה, פיתוח אזורי ותרבות.

מחנה מחקר בלימודי גליל - "קמפוס לימודי"

פרופ' גונן שרון

3000131, 2 שש"ס, 4 נ"ז

פרופ' מוסטפא עבאסי

מחנה המחקר מיועד להביא לידי ביטוי את השילוב שבין כל הדיסציפלינות השזורות במערכת הלימודים של התוכנית ללימודי הגליל, ובהם המחקר ההיסטורי, המחקר הגיאוגרפי, המחקר הסוציולוגי והסביבתי, מחקר מדעי הטבע לענפיהם ולימוד האוכלוסיות בשטח. השתתפות במחנה המחקר היא חובה לכל תלמידי התוכנית. בכל שנה יבחר אתר או אזור בתחומי הגליל, אותו יחקרו הסטודנטים על-פי תכנית מחקר מובנית מראש, שתשלב הכנה מתודולוגית ותיאורטית, תוך שימוש במקורות מכל סוג אפשרי, עם עבודת שטח מתוכננת. המחקר מתנהל בצמדים, כאשר כל סטודנט יבחר מראש את תחום ונושא מחקרו ויחבור לעמית לצמד. ניתן להתייחס לשאלות בתחומי הגיאוגרפיה, ההיסטוריה (וההיסטוריוגרפיה), הסוציולוגיה, סביבה, מדעי הטבע, אנתרופולוגיה, כלכלה, חיי יום-יום, אמצעי ייצור ועוד.

מפות ומיפוי

ד"ר גד שפר

3000097, 2 שש"ס, 2 נ"ז

מפות הם תמונה של פני המציאות על פני כדור הארץ, אך מפות מציגות הרבה מעבר לזה. מפות הם לעתים קרובות הצורה הטובה ביותר לעורר חשיבה מרחבית וביקורתית ולעורר הבנות חדשות על תופעות העולם וההתפתחות האנושות. הקורס בנוי מהרצאות, דיונים בכיתה, ניסוי מעשי במיפוי וביקור בחדר המפות במכללה. הקורס יציג את התפתחות המיפוי בעולם, מהעת העתיקה ועד ימינו עם דגש רב על מפות ומיפוי של אזור הגליל. בנוסף, בקורס נלמד על הצורה בה יוצרים מפה, החידושים והשינויים במיפוי לאורך השנים ונראה למה היום מפות ומיפוי אף יותר רלוונטיים מתמיד.

מקורות לחקר הגליל

פרופ' חיים גורן

3000005, 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס נועד להקנות שיטות עבודה מחקריות מתקדמות. ידע הגליל על פניו הרבות שואב ממקורות שחלקם אינם מצביעים במבט ראשון על סודות הידע והתובנות הצפונים בהם. הקורס מתכוון להעניק לסטודנטים יכולת התמודדות ברמה גבוהה עם סוגיות הקשורות לשימוש מחקרי במקורות הנוגעים לגליל בתקופת היישוב. יושם דגש על הנקודות הבאות: א. איתור אוספים קיימים ופוטנציאליים. ב. זיהוי ושימוש במקורות לא כתובים. ג. טכניקות ניתוח.

ניהול משאבי טבע וסביבה בגליל

ד"ר עזרא יונה

3000038, 2 שש"ס, 2 נ"ז

הגליל הממוקם בצפון מפגש היבשות אסיה, אירופה ואפריקה מתאפיין במגוון גדול של משאבי טבע וסביבה: דומם, צומח, בעלי חיים ונוף בראשית. מעיינות, נחלים, יערות, שטחים פתוחים ונוף טבעי, שזורים בשטחי חקלאות, ישובים, אזורי תעשייה, ואתרי תיירות, משמשים את תושבי האזור ומבקרים למגורים, פרנסה ונופש. בעולם צרכני, מתפתח ומשתנה ניצב אתגר ממשי בפני העוסקים בניהול משאבי טבע וסביבה בנסותם לאפשר מחד את צרכי האנושות, ומנגד למנוע את העלמותם של משאבים טבעיים בהווה ולשמרם לדורות הבאים. הקורס יעסוק בסוגיות שונות של ניהול משאבי טבע במרחב הפתוח ובמרחב היישובי העירוני והכפרי. הסוגיות השונות אמורות לקשור בין פעילות האדם, המאפיינים פיסיים של הסובב הטבעי והאנושי ומשמעותיהן לרווחת אוכלוסיית האדם, החי והצומח. הקורס ניהול משאבי טבע בגליל יתמקד בגישות ובכלים המאפשרים קיום במקביל של הפעילות האנושית, פיתוח מקורות פרנסה ושמירה על מגוון המשאבים הטבעיים.

סוגיות אקולוגיות בגליל

3000054 2 שש"ס, 2 נ"ז

הקורס יניח יסודות ומושגים בסיסיים באקולוגיה, תוך שימוש במגוון סוגיות עדכניות באקולוגיה יישומית בתור דוגמה לעקרונות הבסיסיים שילמדו. הסוגיות יעסקו לרוב בשמירת טבע וקונפליקטים בולטים בין הטבע לאדם ממרחב הגליל והגולן. נעסוק במספר נושאים מרכזיים, החל מרמת הנוף ועד להתמקדות באוכלוסיות של מינים ספציפיים: שמירה על מגוון נופי ומסדרונות, אגן הכינרת כמערכת אקולוגית ומשאב כלכלי, רעיה בשטחים טבעיים, שריפות חורש והשפעתן, ממשק אוכלוסיות בר וקונפליקטים בין חקלאים ובעלי חיים, הגנה ושימור מינים נדירים ועוד. מעבר ליסודות האקולוגיים, נבחן גם היבטים חברתיים, כלכליים ומוסריים הכרוכים בכל מקרה, במטרה לקבל תמונה רחבה ומאוזנת.

פרופ' ציונה גרוסמרק

סמינר בסוגיות בחיי יום בגליל היהודי לאור המקורות התלמודיים

3000050, 4 שש"ס, 6 נ"ז

הקורס המוצע מתמקד בסוגיות ההולכות ותופסות את מקומן הראוי בחקר ההיסטורי – השתקפות חיי היום יום במקורות הקדומים. הקורס יפתח בדיון מתודולוגי שבמרכזו סוגיית השימוש בטקסט התלמודי כמקור ללימוד חיי היום יום. מכאן יתפתח הקורס בשני כיוונים המשלימים זה את זה. האחד, חקר סוגיות חברתיות תוך התמקדות במשפחה היהודית בימי המשנה והתלמוד. הכיוון השני יעסוק בתחום התרבות החומרית ויתמקד בבית המגורים היהודי. במסגרת הקורס יתקיים יום סיור. הסטודנטים יציגו פרזנטציה ויגישו עבודה סמינריונית.

פרופ' אמיר גולדשטיין

סמינר מחלסה לקרית שמונה: מבט רחב על היסטוריה מקומית

3000089, 4 שש"ס, 6 נ"ז

חלסה הייתה מרכז עירוני ליישובי עמק החולה בשלהי התקופה העות'מאנית ובתקופת המנדט. קריית שמונה שהוקמה על שטחה היא מקרה מבחן מרתק וקרוב להתפתחות הפריפריה הישראלית, ליחסי הגומלין בין מרכז לפריפריה, כמו גם לקשרים בתוך המרחב הגלילי, לפעילותם של ארגוני מגזר ציבורי ושלישי בקהילה ולהתמודדות עם אתגרים חברתיים ופוליטיים. הקורס ועבודות המחקר שייערכו במסגרתו, יבקשו לשלב בין מבט היסטורי רחב להתבוננות מיקרו היסטורית על מה שהתרחש בעמק החולה לאורך המאה העשרים. יציאת תושבי חאלסה ממנה במהלך 1948 וחסימת שיבתם לבתיהם, תהליך הקמתה של העיר, התמורות שעברה וההתמודדות של ארגונים פנימיים וחיצוניים עם המציאות המשתנה והקבועה בעיר. השיעורים יעניקו היכרות ראשונית עם ההיסטוריה של קריית שמונה: הקמתה כמעברה, התמודדות עם התנאים המתגרים בשנותיה הראשונות, התפתחות יחסי הגומלין עם היישובים השכנים בגליל העליון, ראשית ההתמודדות עם סוגיות ביטחון ותהליכי הצמיחה של העיר.

פרופ' גונן שרון

סמינר מחלקתי א+ב

3000122+3000121 שש"ס, 2 נ"ז

במסגרת הסמינר המחלקתי, שיכונס אחת לשבועיים והשתתפות בו הינה חובה, יוצגו הרצאות בנושאים שונים הקשורים לתכנית הלימודים של החוג, ולאירועים ותהליכים גליליים- בכל התחומים. ההרצאות יינתנו בידי צוות התכנית, מרצים מן החוג, ותלמידים שיציגו את עבודותיהם הסמינריוניות ולאחריהן יתקיים דיון.

קונפליקטים סביבתיים מלווים את האנושות משחר קיומה. בקורס זה נתבונן על עמק החולה למן התקופה העותמאנית כזירה לקונפליקטים בין האדם לטבע, שהתבטאו בניסיונות לחיות לצדו, לשנותו, לעבדו, לשמרו, לשקמו לשוקו ועוד. הקורס יעקוב באופן כרונולוגי תוך שימוש במקורות היסטוריים אחר אר האינטרסים והפעולות השונות במרחב של מתיישבי העמק, ארגונים ציבוריים, גופי ממשל ועוד, כדי להבין את המקורות לקונפליקטים, אך גם את גבולות הקונצנזוס, שאפשרו דיאלוג ושיתוף פעולה. במהלך הקורס ישולבו סרטונים, הרצאות אורחות, במידת האפשר, וסיור בשטח.